

Одеська
обласна бібліотека
для юнацтва

Департамент культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини
Одеської облдержадміністрації
Одеська обласна бібліотека для юнацтва

БІБЛІОТЕКА
ЯК
БЕЗПЕЧНИЙ
ПРОСТІР

Інструктивно-методичні матеріали

Одеса - 2026

**Бібліотека як безпечний простір: інструктивно-методичні матеріали/
Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів
культурної спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. б-ка для юнацтва,
Наук.-метод. від.; [підгот. Т.М. Петелько; ред. А.Ю. Швець, тех.ред. Т.О.
Величко; відп. за вип. О.А.Чоловська]. – Одеса, 2026. – 11 С.**

**Матеріал підготувала Тетяна Петелько, головний методист НМВ
Відповідальний за випуск: Олена Чоловська
Редактор: Анастасія Швець
Технічне редагування: Тетяна Величко**

Про затвердження Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми.

Відповідно до частини шостої статті 10 Закону України «Про охорону дитинства» Кабінет Міністрів України Постановою від 04 червня 2025 р. № 658 затвердив Типову програму унеможливлення насильства та жорстокого поведження з дітьми:

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-unemozhlyvlennia-nasylstva-ta-s658040625>

<file:///D:/Users/User/Downloads/68419f27d1342720550544.pdf>

1. «Ця Типова програма унеможливлення насильства та жорстокого поведження з дітьми (далі — Типова програма) спрямована на забезпечення функціонування ефективної системи унеможливлення будь-якого виду насильства та жорстокого поведження з дітьми, створення у закладах освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку, молодіжних центрах, дитячих та молодіжних громадських об'єднаннях, інших громадських об'єднаннях, що є суб'єктами молодіжної роботи, які контактують з дітьми (далі — суб'єкти роботи з дітьми та молоддю), середовища, вільного від насильства та жорстокого поведження з дитиною, запровадження системи інформування про випадки (або підозру на випадки) насильства та жорстокого поведження з дітьми у суб'єкті роботи з дітьми та молоддю, а також забезпечення оперативного їх розгляду та реагування на них.

2. Типова програма є обов'язковою для суб'єктів роботи з дітьми та молоддю під час розроблення **Положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поведженню з дітьми**. Працівники суб'єктів роботи з дітьми та молоддю повинні бути ознайомлені з Положенням про запобігання та протидію насильству та жорстокому поведженню з дітьми та інформацією про захист дітей від усіх форм насильства, зокрема домашнього насильства, експлуатації, булінгу, найгірших форм дитячої праці або інших проявів жорстокого поведження з дитиною».

Випадки насильства були завжди, однак зараз вони стають дедалі помітнішими, жорстокішими. Діти та підлітки часто бувають ісвідками, і жертвами насилля. А у наш час жертвами насилля стають не тільки в реальному, а й у віртуальному світі.

Форми та прояви насильства щодо дітей.

Булінг у школі – штовхання, глузування, образливі прізвиська, ігнорування, приниження.

Насилля в родині (найбільш приховане) – крики, побиття, залякування, позбавлення необхідних речей. Це найважча та найболючіша рана, про яку діти бояться говорити.

Кібербулінг та інтернет-загрози – погрози онлайн, поширення приватних фото чи відео.

Емоційний тиск – постійні образи, приниження, критика зовнішності, тиск та примус.

Бібліотека є суб'єктом роботи з дітьми та молоддю. Керівник закладу:

- затверджує Положення про запобігання та протидію насильству;
- забезпечує його публічність і ознайомлення персоналу;
- здійснює контроль за виконанням;
- організовує реагування у випадку насильства.

На випадок насильства щодо дитини також затверджені додатки Типової програми:

Додаток 1

Типова форма первинного повідомлення про підозру на випадок насильства щодо дитини

Додаток 2

Типова форма реєстрації внутрішнього інциденту (журнал безпеки).

Додаток 3

Анкета анонімного опитування для дітей (Анкета заповнюється дітьми у доступному форматі).

Завдання бібліотеки у сфері профілактики насильства:

- Формування у дітей і молоді нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення насильства як порушення прав людини.
- Створення доброзичливого, підтримувального, безпечного середовища.
- Проведення інформаційно-просвітницьких заходів.

Вся робота бібліотеки здійснюється у тісній координації з представниками органів місцевого самоврядування, структурними підрозділами місцевих державних адміністрацій, службою у справах дітей, уповноваженим підрозділом органів Національної поліції, надавачами соціальних послуг, закладами освіти, психологами, соціальними педагогами, фахівцями в галузі права, представниками громадських об'єднань, іноземними неурядовими організаціями. Спільне проведення заходів мають вищу ефективність та довіру аудиторії.

Бібліотечним працівникам важливо проінформувати дітей, батьків або інших законних представників дітей про нормативно-правову базу України, яка спрямована на попередження насильства, жорстокого поводження з дітьми, булінгу. З цією метою буде доречним провести інформаційно-правовий брифінг за темою: *«Попередження та протидія насильству в суспільстві»* за участі юриста. До заходу підготувати матеріали нормативно-правової бази України з питань попередження насильства: Конституція України, Сімейний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій безпеки дітей» та інші.

Юрист надасть практичні рекомендації щодо особистої поведінки в критичних ситуаціях, відзначить можливі шляхи захисту особистих прав, відповість на запитання аудиторії. Завершенням заходу може стати перегляд відеоролика «Ні, насильству!».

Доцільною буде організація зустрічі підлітків з представником Центру з надання безоплатної первинної чи вторинної правової допомоги. Модератор заходу має повідомити дітей про безкоштовні «гарячі» телефонні лінії, зателефонувавши до яких, діти можуть розраховувати на підтримку і допомогу.

Для батьків пропонуємо провести заходи щодо позитивного виховання та ненасильницької комунікації. Наприклад:

- круглий стіл «Ну в кого він такий»;
- тренінги «Виховання без насильства», «Батьки і діти: шлях порозуміння», «Чому діти нам не довіряють?», «Як підтримати дитину, яка пережила насильство»;
- тематичну зустріч «Ненасильницька комунікація в сім'ї».

До заходів бібліотека підбирає літературу, корисні інтернет-ресурси про виховання, психологію, запобігання травмуванню тощо.

У доступних для користувачів бібліотеки місцях необхідно оформити інформаційні стенди та куточки безпеки, дерозмістити: плакати, буклети, пам'ятки, листівки, брошури, корисні контакти служб допомоги, гарячі лінії.

Підготовлені бібліотекою інформаційні матеріали також розповсюджувати серед працівників, які працюють з дітьми та молоддю, дітей, їхніх батьків або інших законних представників дитини. Інформацію можна надсилати у батьківські та учнівські групи в месенджерах, розміщувати на офіційних веб-сайтах громади, бібліотеки та у соціальних мережах.

Бібліотеки долучаються до щорічних інформаційних кампаній, тематичних тижнів, Днів, акцій:

- Тиждень протидії булінгу «Зупинимо булінг разом!», Тиждень толерантності;
- акції «Зупинимо булінг разом» (виставка малюнків, плакатів, виготовлення брошур, листівок), «Посміхнись життю», загальнонаціональна акція «16 днів проти насильства»;

- День безпеки в інтернеті «Безпечна павутина». Цікава ідея – перетворити акцію «16 днів проти насильства» в акцію «16 днів – 16 викликів добра», під час якої говорити про силу добра, підтримки, емпатії.

<https://lnk.ua/0pQ2yNr7j>

В бібліотеках створюються психологічні куточки або зони релаксації – спокійні місця для читання, ігор, творчості. Тут можна знайти матеріали для емоційного розвантаження: антистрес-іграшки, пазли, лего-терапія, арт-терапевтичні альбоми, заняття, театральні студії; відбуваються читання та обговорення книг, що формують емпатію, повагу, толерантність.

Результативними в роботі з дітьми та молоддю є інтерактивні заходи:

- ситуативні, рольові ігри та вправи (аналіз інцидентів, вивчення випадків насильства для запобігання повторенню), які моделюють реальні ситуації та допомагають дітям дізнатися про способи захисту порушених прав;
- тренінги із розвитку емоційного інтелекту, толерантності та ненасильницького спілкування із залученням психологів та соціальних працівників;
- групові та індивідуальні заняття з питань безпечної поведінки, прав дитини та медіації.

Приклади заходів.

- інтерактивне заняття «Як навчити дітей безпеці в Інтернеті»;
- тренінги: «Конфлікт чи булінг: у чому різниця?», «Керуй своїми емоціями», «Як не стати жертвою насилля»;
- гра-дискусія «Кібербулінг: мовчати не можна діяти»;
- практичні заняття: «Сила всередині: як долати тривогу», «Як не стати жертвою булінгу», «Куди звертатися за допомогою»;
- ситуативна гра для школярів «Якщо тебе ображають»;
- рольова гра «Аутсайдер»;

- бесіди: «Віртуальний терор: тролінг і кібербулінг. Як розпізнати та захиститися», «Ігроманія - сучасна залежність», «Що псує стосунки між людьми», «Твої права – твій захист»;
- інформаційна вікторина «STOP насильство»;
- диспут «Хамство: вияв агресії чи спосіб самоствердження»;
- діалог «Озирнися на свій вчинок».

Ігрові форми роботи та тренінги допомагають отримати певні соціальні уміння, оволодіти різними засобами конструктивної поведінки, вчать безконфліктному спілкуванню, толерантному ставленню до оточуючих, підвищують впевненість у собі, самоповагу.

Заходи супроводжуються мультимедійними матеріалами: відео, презентаціями, інтерактивними платформами, для інформування дітей у цікавій та доступній формі щодо неприпустимості насильства та жорстокого поводження, ознайомлення з ознаками та формами насильства та жорстокого поводження, порад щодо запобігання насильству в дитячому середовищі, способів та механізмів отримання допомоги, можливих наслідків для особи, яка вчинила насильство або жорстоке поводження тощо.

В бібліотечних кінозалах проводяться обговорення тематичних відео, короткометражок, фільмів, мультфільмів.

Заходи не повинні бути формальними, а давати можливість виявити реальні проблеми. Обов'язковий елемент — зворотний зв'язок: анкетування дітей, батьків, персоналу.

Методичні матеріали, які можуть стати у пригоді вчителям, психологам, соціальним педагогам, вихователям, керівникам гуртків і всім, хто працює з дітьми:

Вчимося бути людьми: Поради бібліотекареві з проведення заходів щодо попередження проявів булінгу серед дітей / Інформаційно-методичний матеріал / укладач О.Д. Булатня. – Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач». – Запоріжжя, 2020. – 12 с.

<https://lnk.ua/seduqYznH>

«Інструктажі для безпеки дітей у школі» - методичний посібник (підбірка інтерактивних занять для дітей віком 4-18 років, націлених на попередження різного виду насильства щодо неповнолітніх): <https://lnk.ua/FK74BWMN2>

Наталія Іванівна Фенько. Об'єднаймо наші зусилля за життя без насилля! : методичні поради /укладач Н. І. Фенько; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеся Гончара. – Полтава, 2020. – 36 с.

<https://bit.ly/4lF7Qxx>

Війна загострює проблеми, яких зазнають діти та молодь, і збільшує потребу звертатися за допомогою віддалено. Повідомити про насильство може будь-хто: сама дитина, родичі, сусіди, вчителі чи просто випадкові свідки.

Надаємо перелік гарячих ліній, які надають психологічну підтримку та консультації дітям, молоді та дорослим, які ними опікуються. Звернення на гарячі лінії можуть бути анонімними.

Гаряча лінія для жертв домашнього насильства - 15-47 (з мобільного чи стаціонарного телефону) працює на базі Урядового контактного центру цілодобово. Дзвінки є безкоштовними зі стаціонарних та мобільних телефонів, анонімними та конфіденційними.

Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації - 0 800 500 335 (з мобільного або стаціонарного телефону) або 116 123 (з мобільного)

Громадська міжнародна правозахисна організація «Ла Страда-Україна» надає безкоштовну, цілодобову та анонімну допомогу тим, хто піддається фізичному, психологічному, сексуальному чи економічному насильству. Консультації можна також отримати онлайн:

Skype: [@lastrada-ukraine](https://www.skype.com/en/contacts/lastrada-ukraine)

Facebook: [@lastradaukraine](https://www.facebook.com/lastradaukraine)

Telegram: @NHL116123

Email: hotline@la-strada.gov.ua

- Національна гаряча лінія для дітей та молоді - 0 800 500 225
(з мобільного або стаціонарного телефону) або 116 111 (з мобільного)

Діти та молодь можуть анонімно отримати підтримку і поради щодо проблем в особистих стосунках, булінгу, непорозумінь з батьками, насильства чи жорсткого поводження. Дорослі також можуть проконсультуватися з психологами, юристами та соціальними працівниками щодо випадків порушення прав дитини. Лінія працює у будні з 12:00 до 20:00.

Консультації можна також отримати онлайн:

- Instagram: [@childhotline_ua](https://www.instagram.com/childhotline_ua)
- Facebook: [@childhotline.ukraine](https://www.facebook.com/childhotline.ukraine)
- Telegram: [@CHL116111](https://www.telegram.me/CHL116111)
- Безоплатна правнича допомога (юридичні поради щодо захисту прав дитини) - 0 800 213 103
- Психологічні консультації для підлітків **Teenergizer**

<https://teenergizer.org/consultations/>

Teenergizer безкоштовно та анонімно надає онлайн-консультації психологів та консультантів щодо будь-яких запитань: булінгу у школі, конфліктів з батьками, хвилювання щодо сексу, стресу перед іспитами, а також підтримку щодо виявленого ВІЛ-позитивного статусу.

Державні органи та установи:

- **Служба у справах дітей** за місцем проживання — це основний орган, який зобов'язаний захистити дитину та, за потреби, вилучити її з небезпечного середовища.
- **Центри соціальних служб** — надають психологічну підтримку та соціальний супровід сім'ям.
- **Офіс Омбудсмена України** — якщо права дитини порушуються державними органами або ситуація потребує особливого контролю.

На карті сайту Інформаційно-ресурсного центру «Дитинство без насильства»: <https://lnk.ua/wCVw5fK5Q> є контакти куди звернутися за допомогою в кожній області України, в тому числі і Одеській: <https://bit.ly/4bxJ9OT>

*Мож об'єднаймо наші зусилля
за життя без насилля!*

Одеська обласна бібліотека для юнацтва

м. Одеса, вул. Ак. Корольова, 46

Тел: (048) 747-22-42; +38(063) 440-37-85

<https://mayakovka.od.ua/>

E-mail: oubim@ukr.net

oubim.nmv@gmail.com